

TEMIR YO'L TRANSPORTIDA TRANSPORT XAVFSIZLIGINI MA'MURIY-HUQUQIY YO'L BILAN TA'MINLASH: MILLIY VA XALQARO NORMALAR TAHLILI

Alixonov Bexzod Nizamidinovich

Toshkent davlat yuridik universiteti mustaqil izlanuvchisi

Telefon: +998901326556

allixonbexzod@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20527272>

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada temir yo'l transportida transport xavfsizligini ma'muriy-huquqiy vositalar yordamida ta'minlashning milliy va xalqaro normalari tahlil qilinadi. Maqolada transport xavfsizligi tushunchasi, xavf va tahdidlarni oldini olish mexanizmlari, huquqiy tartibga solish tizimi hamda xalqaro tajriba yoritilgan. Shuningdek, maqolada milliy qonunchilikning xalqaro normalar bilan muvofiqligi va amaliy tavsiyalar taqdim etiladi.

KALIT SO'ZLAR: temir yo'l transporti, transport xavfsizligi, jamoat xavfsizligi, ma'muriy-huquqiy tartibga solish, xalqaro standartlar, milliy qonunchilik.

Temir yo'l transporti mamlakatlar iqtisodiyoti va ijtimoiy hayotida muhim ahamiyatga ega bo'lgan transport tarmog'idir. Ushbu transport turida xavfsizlikni ta'minlash, jamoat tartibini saqlash va yo'lovchilar, yuklar hamda transport infratuzilmasining butligini kafolatlash eng dolzarb vazifalardan biridir. Transport xavfsizligini ma'muriy-huquqiy tartibga solish jarayoni davlat boshqaruvi, normativ-huquqiy hujjatlar, texnik va tashkiliy choralardan iborat kompleks mexanizmni o'z ichiga oladi.

Maqolada temir yo'l transportida xavfsizlikni ta'minlashda milliy qonunchilikning roli, xalqaro normalar bilan muvofiqligi, mavjud bo'shliqlar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, amaliy jihatdagi tavsiyalar ham ishlab chiqiladi.

Transport xavfsizligi - yo'lovchilar, yuklar va transport infratuzilmasining xavfsizligini, jamoat tartibini, shuningdek, qonuniy manfaatlarni himoya qilishni ta'minlovchi majmuaviy tizimdir. Temir yo'l transportida xavfsizlikni ta'minlash transport vositalari va inshootlar xavfsizligini ta'minlash, jismoniy va yuridik shaxslarning hayoti, sog'lig'i va mulkini himoya qilish, transport jarayonida yuzaga keladigan xavf va tahdidlarni oldini olish, xalqaro va milliy normativ-huquqiy talablarni bajarish vazifalarini bajaradi.

Transport xavfsizligini ta'minlash sohasida ma'muriy-huquqiy vositalar vakolatli davlat organlari tomonidan amalga oshiriladigan nazorat, ruxsat, tartibga solish va profilaktik choralardir. Ularga transport sohasida normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish va amalga oshirishni, xavfsizlikni ta'minlovchi subyektlarning vakolat va majburiyatlarini belgilashni, transport vositalari, yuklar va yo'lovchilar xavfsizligi bilan bog'liq qoidalar va standartlarni joriy etishni hamda transportdagi huquqbuzarliklarni aniqlash va javobgarlikka tortishni kiritish mumkin.

Milliy qonunchilik va normativ-huquqiy asoslarga O'zbekiston Respublikasida temir yo'l transporti xavfsizligini ta'minlash bir qator normativ-huquqiy hujjatlarni kiritib, ular asosida jarayon tartibga solinadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi asosiy huquqiy hujjat sifatida fuqarolar xavfsizligi va davlatning xavfsizlik masalalarini, "Temir yo'l transporti to'g'risida"gi Qonun temir yo'l transporti faoliyatining huquqiy asoslarini mustahkamlab, xavfsizlikni ta'minlash talablarini, "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonun transport obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarni aniqlash va oldini olish bo'yicha ichki ishlar organlarining

vakolatlarini, Temir yo'l ustavi va Texnik reglamentlar harakat xavfsizligi, yo'lovchi va yuklarni tashish qoidalarini, Vazirlar Mahkamasi qarorlari temir yo'l transportida xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha maxsus me'yoriy-hujjatlarni belgilaydi.

Mazkur hujjatlar jamoat xavfsizligini ta'minlash, yo'lovchilarni himoya qilish va transport jarayonidagi xavflarni oldini olishga qaratilgan. Shu bilan birga, amaliyotda ular xavfsizlikni kompleks tarzda ta'minlashga imkon yaratadi.

Xalqaro normativ-huquqiy normalar ham temir yo'l transportida xavfsizlikni ta'minlashda xalqaro tajriba ham muhim ahamiyatga ega. Xususan, International Union of Railways (UIC) Safety Guidelines temir yo'l transportida xavfsizlikni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish bo'yicha tavsiyalar berishda muhim hisoblansa, SOLAS (International Convention for the Safety of Life at Sea, IMO, 1974) transport obyektlari xavfsizligi va yo'lovchilarni himoya qilish prinsiplarini belgilaydi hamda OECD Guidelines for Transport Safety transport xavfsizligini oshirish va xavf-xatarlarni minimallashtirish bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Xalqaro normalar milliy qonunchilikni takomillashtirish, transport xavfsizligini oshirish va jamoat tartibini mustahkamlashga xizmat qiladi. Maqola tahliliga ko'ra bir nechta xulosalarga erishildi. Ularga ko'ra, milliy qonunchilikda transport xavfsizligini ta'minlashning asosiy mexanizmlari belgilangan, biroq ayrim jihatlar bo'yicha xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish zarur; xalqaro normalar xavfsizlikning kompleks tizimini belgilaydi, milliy qonunchilik esa ularni amaliyotga tatbiq etish mexanizmini yaratadi va amaliyotda milliy va xalqaro normalarni uyg'unlashtirish transport subyektlari, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va boshqa mas'ul idoralar faoliyatini samarali qiladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish uchun maxsus qonun yoki hukumat qarori ishlab chiqilishi zarur; transport xavfsizligini ta'minlovchi organlarning vakolatlari va javobgarligini aniqlashtirish; temir yo'l transportida xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha maxsus nazorat mexanizmlari va standartlashtirish tizimini joriy etish; xalqaro tajribani o'rganish va amaliyotga tatbiq etish orqali xavfsizlikni oshirish kabi tavsiyalar berish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Temir yo'l transportida transport xavfsizligini ma'muriy-huquqiy yo'l bilan ta'minlash milliy va xalqaro normalar asosida amalga oshiriladi. Maqola tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy qonunchilik xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha asosiy mexanizmlarni belgilaydi, ammo xalqaro tajriba bilan uyg'unlashtirish zarur. Shu yo'l bilan transport xavfsizligi, jamoat tartibi va yo'lovchilarni himoya qilish samaradorligi oshiriladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent, 1992.
2. O'zbekiston Respublikasi "Temir yo'l transporti to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 1999.
3. O'zbekiston Respublikasi "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2017.
4. O'zbekiston Respublikasi Temir yo'l ustavi. Toshkent, 2002.
5. Vazirlar Mahkamasi qarorlari: "Temir yo'l transportidan texnik foydalanish va harakat xavfsizligini ta'minlash qoidalari", Toshkent, 2015–2022.
6. L.A. Poleshchuk. Transportnaya bezopasnost': pravovye aspekty i administrativno-pravovoe regulirovanie. Minsk: Belarus State University Press, 2015.
7. International Union of Railways (UIC) Safety Guidelines, Paris, 2018.
8. SOLAS (International Convention for the Safety of Life at Sea, IMO, 1974).
9. OECD Guidelines for Transport Safety, 2020.

10. Bekmurodov, R. Transportda jamoat xavfsizligini ta'minlash: huquqiy va tashkiliy jihatlar.
Toshkent: Universitet nashriyoti, 2021.